

ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНІ ТА СПЕЦИФІЧНІ ПРИНЦИПИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

О. О. Рогульська

orcid.org/0000-0001-5603-0274

У статті розглянуто найбільш доцільні загальнодидактичні та специфічні принципи (науковості, систематичності й послідовності, наочності, доступності й посиленості, зв'язку теорії з практикою, міцності, активності, індивідуалізації, комунікативно-орієнтованого навчання, урахування міжпредметних зв'язків, міжкультурної спрямованості навчання, ситуативності, моделювання професійної діяльності) іноземної підготовки майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти, комплексна реалізація яких сприятиме розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності студентів та ефективному здійсненні професійних завдань засобами іноземної мови в майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: загальнодидактичні принципи, специфічні принципи, іноземна підготовка, майбутні учителі іноземної мови, заклади вищої освіти.

GENERAL AND SPECIFIC PRINCIPLES OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TRAINING AT THE INSTITUTIONS OF TERTIARY EDUCATION

O. Rogulska

The article deals with the most appropriate general and specific principles of the future foreign language teachers training at the institutions of tertiary education, the complex implementation of which will promote the development of all types of student speech activity and the effective performance of professional tasks by means of the foreign language in future professional activities. Since the concept of principles in the higher education didactics is defined according to the specifics of the process of studying at the institutions of tertiary education (the professionalization of education, the research nature of education process, the significance of self-education, intellectual and creative activity of students) the following principles of the future foreign language teachers training at the institutions of tertiary education are seen as the most appropriate: scientific character, systematicity and consistency, visibility, accessibility, theory and practice compatibility, strength, activity, individualization, communicative training, taking into account interdisciplinary relations, cross-cultural orientation of training, situational modeling of professional activity. The general and specific principles of the future foreign language teachers training at the institutions of tertiary education are described. They are aimed at improving the educational process, defining more precise directions of work, promoting qualitative achievement of the tasks, and are implemented in a complex, simultaneous, organic way.

Key words: general principles, specific principles, foreign language training, future foreign language teachers, institutions of tertiary education.

Метою сучасної освіти є всебічний, гармонійний розвиток студентів як найвищої цінності суспільства, розвиток їхніх талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних цінностей, формування особистостей, здатних до свідомого суспільного вибору. Навчання в закладах вищої освіти – процес оволодіння знаннями, уміннями та навичками під керівництвом педагогів, наставників, під час якого засвоюється соціальний досвід, формується професійна готовність до здійснення професійної діяльності. В основу процесу навчання покладено систему принципів, кожний із яких виступає в якості керівних ідей, норм або правил діяльності, що визначають характер взаємозв'язку викладання та навчання і слугують основою для проектування навчального процесу та його здійснення. Існує велика кількість принципів навчання, які змінюються, доповнюються під впливом розвитку вищої освіти, появи нових вимог тощо, але всі вони покликані вдосконалити навчально-виховний процес, окреслити напрями роботи та сприяти якісному досягненню поставлених завдань. У педагогіці принципи навчання завжди викликали дискусію серед провідних науковців. Наукове обґрунтування принципів навчання було започатковано в працях Я. Коменського, Г. Песталоцці, К. Ушинського; нині вивченню зазначеної проблеми присвячено наукові дослідження Ю. Бабанського, С. Баранова, О. Біляєва, М. Вашуленка, С. Гончаренка, М. Данілова, Н. Ничкало, О. Семенов, Т. Симоненко, М. Скаткіна, Л. Федоренко, М. Фіцули, М. Ярмаченка та інших.

Мета статті – розглянути найбільш доцільні загальнодидактичні та специфічні принципи іноземної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та схарактеризувати шляхи реалізації визначених принципів у закладах вищої освіти.

Науковці не мають спільної думки щодо визначення дидактичних принципів навчання, що свідчить про відсутність їхньої єдиної системи. Тому охарактеризуємо лише ті принципи, які безпосередньо стосуються іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти.

Для підготовки вчителя іноземної мови в системі університетської освіти принцип *науковості* є особливо актуальним. Принцип науковості вважається провідним орієнтиром у коригуванні змісту освіти у відповідності з рівнем розвитку науки і техніки, з накопиченим світовою цивілізацією досвідом [6]. Науковість орієнтує на засвоєння конкретного знання, переважно через узагальнені теоретичні знання. Кожний навчальний предмет повинен мати не тільки змістове наповнення, а й структурну організацію. Зміст навчання має абсолютно задовольняти вимоги науковості. За методами навчання науковість «вимагає повного задоволення вимоги відповідності», а засоби навчання «мають повністю забезпечувати процес досягнення мети», бути зручною формою вираження її сутності та представлення її студентам. Важливо, щоб обраний педагогом засіб забезпечував «рух думки від простого до складного» та відповідав психологічним закономірностям засвоєння навчального матеріалу. Форми організації навчання також реагують на науковість [6]. На думку Л. Петренка, реалізація принципу науковості передбачає виконання управлінської функції викладачем, а саме: планування навчально-пізнавальної діяльності студентів, організація роботи на занятті (вибір доцільних форм і методів роботи на кожному етапі заняття, визначення завдань), координація дій суб'єктів діяльності; контроль за виконанням завдань, рівнем засвоєння навчального матеріалу, раціональним вибором шляхів вирішення проблем; коригування, аналіз роботи на занятті окремих студентів та оцінювання отриманих результатів їхньої діяльності. Відтак під науковістю Л. Петренко розуміє «якісну характеристику змісту освіти, яка припускає відповідність освіти рівню сучасної науки, створення в студентів вірних уявлень про загальні методи наукового пізнання та ілюстрацію найважливіших закономірностей процесу наукового пізнання» [6]. Викладачам варто постійно стежити за новітніми технологіями навчання, сучасними тенденціями в методиці викладання іноземних мов та суміжних науках, вивчати та узагальнювати передовий досвід колег, самостійно визначати, які із запропонованих методів і прийомів навчання є найбільш ефективними, уміти добирати навчально-методичні комплекси, а також додатковий навчальний матеріал [1].

Зауважимо, що в процесі оволодіння іноземною мовою студенти набувають знання про систему нової мови, відбувається формування полікультурної особистості, тобто когнітивна база збагачується новими елементами, з'являються нові можливості для порівняння методів, прийомів та стратегій. Щодо іншомовної підготовки, то сутність цього принципу полягає в тому, що вона повинна здійснюватися на основі новітніх досягнень лінгвістичних учень, теорії навчання і виховання, вікової та педагогічної психології, а також знань з інших галузей. Принцип науковості передбачає: науково обґрунтований добір мовного матеріалу для активного та пасивного володіння мовою; урахування нормативності у вживанні граматичних, фонетичних і лексичних явищ іноземної мови в усіх видах мовленнєвої діяльності; відповідність теоретичних відомостей, знань і правил сучасному рівню науки про мову [3]. На нашу думку, такі складні методичні проблеми як добір змісту навчального матеріалу, його обсяг, послідовність вивчення тощо, вирішуються за допомогою не лише принципу науковості, а також систематичності й послідовності.

Принцип систематичності й послідовності сприяє встановленню міжпредметних зв'язків та співвідношень між поняттями під час вивчення теми чи навчального предмета; використанню логічних операцій аналізу й синтезу; забезпеченню послідовності етапів засвоєння знань; реалізації поступовості навчання; диференціації та конкретизації загальних положень; розподілу навчального матеріалу на логічно завершені фрагменти; визначенню змістових центрів кожної теми; розкриттю зовнішніх та внутрішніх зв'язків між теоріями, законами і фактами; визначенню місця нового матеріалу в структурі теми чи розділу [3]. Варто зазначити, що систематичність навчання студентів залежить першочергово від систематичності викладання навчального матеріалу. Якщо викладач подає навчальний матеріал науково, цікаво, доступно, сучасно, то і студенти засвоюють отриманий матеріал із задоволенням, цікавістю, у них формується міцна система знань, яка буде застосовуватися в подальшому під час вивчення нового матеріалу.

Наступний, не менш важливий в іншомовній підготовці майбутніх учителів іноземної мови, є *принцип наочності*, який сприяє формуванню іншомовних навичок і вмінь, засвоєнню мовного та мовленнєвого матеріалу, ментальному розвитку майбутніх учителів іноземної мови, допомагає встановити зв'язок між теорією і практикою, полегшує процес засвоєння навчального матеріалу, стимулює розвиток мотиваційної сфери студентів, розширює обсяг засвоюваного матеріалу, знижує втомлюваність, тренує творчу уяву тощо [2]. В іншомовній підготовці реалізація принципу наочності компенсує відсутність мовного середовища та забезпечує створення відповідних умов для сприйняття іншомовного спілкування.

Завдяки методичним розробкам і досягненням у галузі інформаційних технологій постійно зростає кількість сучасних засобів наочності, серед яких відеоматеріали, навчальне телебачення, презентації, мультимедійні засоби тощо. Розрізняють слухову і зорову наочність. Забезпечення студентів у процесі

навчання слуховою наочністю необхідне для формування мовленнєвих механізмів, оскільки мовлення – це передусім звукова матерія, яка фіксується письмовим кодом. Слухова наочність у процесі оволодіння іноземною мовою невід’ємно пов’язана із зоровою. Зорова – може виступати як у формі тексту, так і у формі малюнків, фотографій, схем, карт тощо. Деякі засоби, наприклад, кінофільм, відеофільм, театральна вистава об’єднують слухову й зорову наочність. Таким чином, реалізація принципу наочності у процесі навчання іноземної мови забезпечує успішне оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі, оскільки слухова й зорова наочність виконує функцію зразка іншомовного мовлення і служить стимулом для мовленнєвої діяльності студентів.

Принцип доступності та посиленості в іншомовній підготовці майбутніх учителів передбачає добір навчального матеріалу з урахуванням вимог навчальної програми та специфіки майбутнього фаху; урахування розумових, емоційно-вольових і фізичних можливостей студентів; наукових вимог до організації навчального процесу; наявних знань, практичних навичок і вмінь студентів; правил послідовності: від простого до складного, від відомого до невідомого тощо.

Принцип зв’язку теорії з практикою ґрунтується на положеннях філософії, педагогіки і психології про те, що ефективність та якість навчання перевіряють і підтверджують практикою. Тому важливо, щоб викладання всіх дисциплін було спрямоване на свідоме включення студентів у професійну діяльність. На практичних заняттях та під час педагогічної практики студенти мають навчитися ефективно діяти у професійних умовах, оперуючи професійними знаннями, отриманими під час теоретичної підготовки.

Принцип міцності набуває особливого значення в навчанні іноземної мови, оскільки опанування мови пов’язане з накопиченням засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу. Для здійснення іншомовної мовленнєвої комунікації в пам’яті студента має утримуватись певна кількість лексичних одиниць, мовленнєвих зразків, словосполучень, розмовних кліше тощо. У процесі мовлення необхідні мовленнєві одиниці вилучаються з пам’яті для участі у цьому процесі. Міцність засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу може бути забезпечена в навчальному процесі шляхом підвищення змістовності навчального матеріалу, здійснення яскравого першого знайомства з новим матеріалом для створення живих образів, пошуку конкретних асоціацій, які виконують роль «гачка» в пам’яті, мобілізації мислення й почуттів, які сприяють запам’ятовуванню, виконання численних тренувальних вправ, систематичного повторення матеріалу, виконання великої кількості творчих завдань, постійного контролю знань матеріалу і вмінь ним оперувати.

Принцип активності у навчанні іноземної мови має велике значення, оскільки оволодіння іншомовним мовленням можливе лише за умови інтенсивної навчальної діяльності кожного студента, який є активним учасником навчального процесу. Для реалізації принципу активності викладач повинен розвивати у студентів бажання практичного використання іноземної мови, створюючи атмосферу, в якій вони будуть почуватися вільно й комфортно; заохочувати студентів задля підвищення мотивації вивчення іноземної мови; стимулювати мовні, когнітивні й творчі здібності; використовувати групову, індивідуальну та колективну роботу в аудиторії, стимулюючи таким чином активність студентів, їхню самостійність та творчість.

Принцип індивідуалізації реалізується в організації навчального процесу, в межах якого здійснюється врахування індивідуальних особливостей студентів (розвиток здатності до самоактуалізації, самореалізації, самонавчання, самоконтролю), регулюється вибір методів, засобів, прийомів й темпу навчання (здійснюється залучення студентів до активної пізнавальної діяльності, підтримується стійкий інтерес до навчання), створюються умови для професійного становлення майбутнього учителя іноземної мови. Оскільки кожний студент є неповторною індивідуальністю, що має властивий лише йому набір природних здібностей, психологічних і фізичних можливостей, то й сприйняття інформації відбувається залежно від індивідуальних та інтелектуальних можливостей студентів. Індивідуалізація навчального процесу в закладі вищої освіти полягає у створенні максимально сприятливих умов для розвитку особистості студента шляхом забезпечення гнучкості змісту навчання, відповідності дидактичної системи його індивідуальним потребам й рівню базової підготовки, можливості слідування власною траєкторією навчання.

Не заперечуючи важливості загальнодидактичних принципів, визначимо систему специфічних принципів іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти.

Принцип комунікативно-орієнтованого навчання – передбачає здійснення систематизованого та упорядкованого навчання іноземної мови як засобу спілкування в умовах модульованої мовної діяльності на заняттях і дає можливість викладачеві навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії та використовувати мову як засіб соціальної взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування.

Одним із ефективних шляхів конструювання сучасних занять із урахуванням окреслених завдань є встановлення міжпредметних зв’язків – окремі короткочасні моменти застосування запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення теми й сприяють глибшому сприйняттю та осмисленню певного поняття. *Принцип урахування міжпредметних зв’язків*

суттєво підвищує рівень викладання, сприяє вихованню всебічно розвиненої особистості, яка зможе здобувати знання та застосовувати їх у практичній діяльності. Викладання з урахуванням міжпредметних зв'язків допоможе викладачеві розкрити єдність теорії мови й практики її застосування, повно та всебічно показати студентам широкий спектр функціонування мови, сприятиме підготовці майбутніх вчителів іноземної мови до розуміння, а згодом і вирішення сучасних наукових, соціальних та професійних завдань.

Актуальним є *принцип міжкультурної спрямованості навчання*, оскільки основна мета навчання іноземної мови передбачає розвиток у студентів здатності до міжкультурного спілкування, а саме спілкування має бути засобом досягнення цієї мети. У процесі опанування іноземною мовою студентів потрібно залучати до активної взаємодії, до самостійного пошуку шляхів вирішення комунікативних завдань у процесі спілкування з представниками різних лінгвокультур. У навчанні іноземної мови викладачам потрібно звертатися як до рідної культури, так і до культур тих народів, мови яких вивчаються, адже такий підхід сприяє розширенню світосприйняття студентів, збагаченню палітри картини світу, усвідомленню місця своєї рідної культури в полікультурному світі [4].

Провідним принципом у навчанні іноземної мови є *принцип ситуативності*. Сутність цього принципу полягає в тому, що завдання на всіх етапах навчання мають бути мовленнєвого, творчого характеру, різного рівня проблемності та складності, які спонукають студентів до розумової активності та передбачають розвиток механізмів мислення. Ситуативність у навчанні іноземної мови може реалізуватися в системі ігор та ігрових ситуацій, в яких простежується сюжетна лінія і де студенти виконують певну роль. Для реалізації цього принципу на практиці викладачам у закладах вищої освіти треба постійно залучати студентів до процесу спілкування іноземною мовою, тобто до процесу практичного оволодіння іноземною мовою на основі мовленнєво-розумової діяльності; застосовувати проблемні мовленнєво-творчі завдання з метою розвитку вмінь самостійного мислення і висловлювання власних думок іноземною мовою [9].

Наступним є принцип *моделювання професійної діяльності*. Цей принцип запропоновано багатьма вченими, що займалися питаннями професійної підготовки фахівців, зокрема й учителів. Указаний принцип передбачає моделювання змісту та структури педагогічної діяльності й реалізується шляхом запровадження в навчальний процес комплексу професійно-орієнтованих завдань і вправ. Ключовою вимогою до цих комплексів є охоплення основних типових професійних дій учителя іноземної мови (планування, організація та проведення уроків і позакласних заходів, участь у професійних семінарах, конференціях, доповіді на фахову тематику тощо).

Таким чином, іншомовна підготовка майбутніх учителів іноземної мови базується на взаємозв'язку загальнодидактичних та специфічних принципів, що визначають зміст, методику та організацію процесу підготовки студентів. У принципах навчання віддзеркалюються нормативні основи навчально-виховного процесу, тому вони є обов'язковими і втілювати їх необхідно комплексно, тобто не послідовно один за одним, а одночасно, органічно, нерозривно.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у виокремленні сучасних методологічних підходів до підготовки майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти.

Література

1. Барсук С. Л. Сучасні підходи та принципи навчання англійської мови студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_64/82.pdf
2. Бачинська Н. Я. Роль міжпредметних зв'язків у формуванні соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2012_5_3.pdf
3. Бронетко І. Принципи та засоби формування англійської лінгвосоціокультурної компетенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tidf_2015_19_4.pdf
4. Король С. В. Роль традиційних принципів навчання у викладанні іноземних мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_NNP_2012/Pedagogica/5_115755.doc.htm
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.
6. Петренко Л. М. Принцип науковості у відборі змісту навчального матеріалу з матеріалознавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/2766/1/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9B_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_Copy.pdf
7. Самарук Н. М. Теоретичні аспекти міжпредметності / Н. М. Самарук // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Харків, 2009. – Вип. 14. – С. 178–186.
8. Семешук В. Альтернативні методи використання міжпредметних зв'язків на заняттях / В. Семешук // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2004. – № 1 (7). – С. 40–44.

9. Скалич Л. Й. Традиційні та нетрадиційні принципи навчання у їх взаємозв'язку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoapp_2013_22_39
10. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2000. – 544 с.
11. Ящук О. В. Теоретичні аспекти навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1271>

References

1. Barsuk S. L. Suchasni pidkhody ta pryntsyepy navchannia anhliiskoi movy studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_64/82.pdf
2. Bachynska N. Ya. Rol mizhpredmetnykh zviazkiv u formuvanni sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv movnykh spetsialnostei zasobamy anhliiskoho folkloru [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2012_5_3.pdf
3. Bronetko I. Pryntsyepy ta zasoby formuvannia anhlmovnoi linhvotsiokulturnoi kompetentsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tidf_2015_19_4.pdf
4. Korol S. V. Rol tradytsiinykh pryntsyepiv navchannia u vykladanni inozemnykh mov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/24_NNP_2012/Pedagogica/5_115755.doc.htm
5. Pedahohika vyshchoi shkoly : navch. posib. / Z. N. Kurliand, R. I. Khmeliuk, A. V. Semenova ta in.; za red. Z. N. Kurliand. – 2-he vyd., pererob. i dop. – Kyiv : Znannia, 2005. – 399 s.
6. Petrenko L. M. Pryntsyep naukovosti u vidbori zmistu navchalnoho materialu z materialoznavstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://lib.iitta.gov.ua/2766/1/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9B_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_Copy.pdf
7. Samaruk N. M. Teoretychni aspekty mizhpredmetnosti / N. M. Samaruk // Vykladannia mov u vyshchych navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky : zb. nauk. pr. – Kharkiv, 2009. – Vyp. 14. – S. 178–186.
8. Semeshchuk V. Alternatyvni metody vykorystannia mizhpredmetnykh zviazkiv na zaniattiakh / V. Semeshchuk // Osvita. Tekhnikumy. Koledzhi. – 2004. – # 1 (7). – S. 40–44.
9. Skalych L. Y. Tradytsiini ta netradytsiini pryntsyepy navchannia u yikh vzaiemozviazku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoapp_2013_22_39
10. Fitsula M. M. Pedahohika : navch. posib. dlia stud. vyshch. ped. zakladiv osvity / M. M. Fitsula. – Kyiv : Akademiia, 2000. – 544 s.
11. Yashchuk O. V. Teoretychni aspekty navchannia inozemnoi movy u vyshchomu navchalnomu zakladi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1271>

УДК: 378.14:51:504(043.3)

DOI 10.31652/2415-7872-2018-56-38-43

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ЕКОЛОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ «ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ»

С. П. Цецик

orcid.org/0000-0001-7047-4197

У статті проаналізовано теоретичні аспекти і роль самостійної роботи студентів як виду навчальної діяльності. Визначено основні проблеми, що виникають під час самостійної роботи студентів спеціальності «Екологія» при вивченні дисципліни «Вища математика». Запропоновано практичні рекомендації щодо покращення організації самостійної діяльності майбутніх екологів. Зазначено, що ефективним засобом підвищення ефективності самостійної роботи студентів у процесі математичної підготовки є розв'язування прикладних задач професійного змісту. Наведено приклади таких задач.

Ключові слова: самостійність, самостійна робота, вища математика, математична підготовка, математична компетентність, студенти-екологи.